

**Osiągnięcia uczniów
kończących gimnazjum w 2010 roku w województwie kujawsko-pomorskim
na podstawie wyników części humanistycznej egzaminu gimnazjalnego**

Zastosowany na egzaminie gimnazjalnym w kwietniu 2010 roku zestaw humanistyczny zawierał 29 zadań, w tym 20 zadań zamkniętych wyboru wielokrotnego i 9 zadań wymagających od ucznia samodzielnego formułowania myśli, w tym dwa zadania rozszerzonej odpowiedzi wymagające napisania streszczenia podanego w arkuszu tekstu (fragmentu *Biblii*) i rozbudowanej wypowiedzi pisemnej w formie rozprawki na temat bliski doświadczeniu życiowemu ucznia kończącego gimnazjum (*Czy wybór przyszłej szkoły jest dla gimnazjalistów trudną decyzją?*). Podstawę tworzenia zadań stanowiły spójne z motywem przewodnim arkusza różnorodne teksty kultury: literackie (fragment *Pisma Świętego Starego i Nowego Testamentu*, fragment *Krzyżaków* Henryka Sienkiewicza, fragment *Władcy pierścieni* J.R.R. Tolkiena, wiersz Leopolda Staffa pt. *Cieżar*), tekst źródłowy (*Rozkaz gen. Leopolda Okulickiego do żołnierzy Armii Krajowej*) oraz reprodukcja obrazu Gustave'a Dorégo *Sąd Salomona*. Za rozwiązanie wszystkich zadań uczeń mógł otrzymać 50 punktów.

Wyniki średnie z części humanistycznej egzaminu przeprowadzonego w kwietniu 2010 roku w województwie kujawsko-pomorskim, podobnie jak w latach ubiegłych, są niższe w stosunku do średniego wyniku krajowego, w bieżącym roku o 1,05 pkt, i podobnie jak średni wynik w kraju, niższe niż w roku ubiegłym (w województwie kujawsko-pomorskim o 1,72 pkt, w kraju o 1,33 pkt). W poniższej tabeli zestawiono średnie wyniki punktowe za rozwiązanie wszystkich zadań testu humanistycznego oraz zadań badających umiejętności i wiadomości opisane w poszczególnych obszarach standardów wymagań egzaminacyjnych, a także wartości poziomu wykonania tych zadań obliczone dla wyników całej populacji zdających w kraju i dla wyników uzyskanych w województwie kujawsko-pomorskim.

Tabela 1. Zestawienie wyników egzaminu gimnazjalnego w części humanistycznej (GH-1) w latach 2009 i 2010 w kraju i w województwie kujawsko-pomorskim

Współczynnik statystyczny	2009		2010	
	w woj. kujawsko-pomorskim	w kraju	w woj. kujawsko-pomorskim	w kraju
Wynik średni testu	31,01 pkt	31,67 pkt	29,29 pkt	30,34 pkt
Poziom wykonania zadań	62,02%	63,34%	58,58%	60,68%
Wynik średni za wykonanie zadań z obszaru I	18,03 pkt	18,33 pkt	18 p.	18,31 pkt
Poziom wykonania zadań z obszaru I	72,11%	73,32%	72%	73,24%
Wynik średni za wykonanie zadań z obszaru II	12,98 pkt	13,34 pkt	11,29 p.	12,03 pkt
Poziom wykonania zadań z obszaru II	51,93%	53,36%	45,16%	48,12%

Na podstawie analizy danych zestawionych w tabeli można zauważyć, że – podobnie jak statystyczne wyniki krajowe – wyniki uczniów z województwa kujawsko-pomorskiego w stosunku do ubiegłego roku cechuje spadek poziomu wykonania zadań badających wiadomości i umiejętności z obydwu obszarów standardów wymagań egzaminacyjnych. O ile w zakresie zadań z I obszaru wymagań, a więc odnoszących się do czytania i odbioru tekstów kultury, wydaje się on minimalny (0,11% w skali województwa, 0,08% w skali kraju), to poziom wykonania zadań z obszaru II, sprawdzających umiejętność tworzenia własnego tekstu, jest wyraźnie niższy niż w roku ubiegłym (o 6,77% w skali województwa, o 5,24% w skali kraju). Zarówno w przypadku zadań z I obszaru standardów wymagań egzaminacyjnych, jak i w przypadku zadań z II obszaru spadek poziomu ich wykonania jest większy w województwie kujawsko-pomorskim niż w kraju. W odniesieniu do zadań badających wiadomości i umiejętności opisane w I obszarze standardów wymagań egzaminacyjnych

różnica między poziomem ich wykonania przez zdających w 2009 roku i w 2010 roku jest statystycznie nieistotna. Niepokoi natomiast sytuacja obserwowana w przypadku zadań odnoszących się do obszaru II i fakt pogłębienia się różnicy między wynikami zdających z województwa kujawsko-pomorskiego a wynikami zdających w kraju w każdym z obszarów standardów wymagań egzaminacyjnych.

Podobnie jak w latach ubiegłych wyższe wyniki osiągnęli zdający za rozwiązanie zadań przyporządkowanych do obszaru I – *czytanie i odbiór tekstów kultury*, w którym sprawdzano: czytanie różnych tekstów na poziomie dosłownym i przenośnym, interpretowanie tekstów kultury ze względu na wskazany problem, odczytywanie intencji nadawcy, rozpoznawanie środków artystycznych pełniących określoną funkcję w odczytywanych tekstach i określanie funkcji środków artystycznych użytych w tekstach kultury, odnajdywanie i interpretowanie związków przyczynowo-skutkowych oraz wskazywanie kontekstów niezbędnych do interpretacji tekstów kultury. *Tworzenie własnego tekstu* (II obszar) okazało się trudniejsze. Zadania odnoszące się do wiadomości i umiejętności opisanych w II obszarze standardów wymagań egzaminacyjnych badały: dokonywanie celowych operacji na tekście (streszczenie), redagowanie dłuższej formy wypowiedzi (rozprawka), tworzenie tekstu na zadany temat, spójnego pod względem logicznym i składniowym, uwzględnianie zasad organizacji budowanego tekstu, tworzenie tekstów o charakterze informacyjnym, formułowanie, porządkowanie i wartościowanie argumentów uzasadniających własne stanowisko, zachowanie poprawności stylistycznej, leksykalnej, frazeologicznej i składniowej oraz ortograficznej i interpunkcyjnej. Stopień opanowania badanych testem umiejętności i wiadomości jest bardzo zróżnicowany. Wyniki uczniów III klasy gimnazjum pokazują, że zadania arkusza okazały się dla zdających bardzo łatwe, łatwe, umiarkowanie trudne, ale też i trudne. W poniższej tabeli przedstawiono interpretację poziomu wykonania zadań z poszczególnych obszarów standardów wymagań egzaminacyjnych osiągniętego przez zdających z województwa kujawsko-pomorskiego w 2010 roku.

Tabela 2. Interpretacja poziomu wykonania zadań osiągniętego przez zdających część humanistyczną egzaminu gimnazjalnego w 2010 roku w województwie kujawsko-pomorskim

Wartość wskaźnika łatwości		0,00-0,49	0,50-0,69	0,70-1,00
Poziom wykonania zadania		poniżej poziomu koniecznego	poziom konieczny	poziom zadowalający
Numery zadań w obszarach standardów wymagań egzaminacyjnych	I	10, 16,	2, 11, 12, 15, 17, 20, 24, 26, 27	1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 13, 14, 18, 19, 23, 25
	II	21, 22, 28	29	-
Liczba zadań		5	10	14
Suma punktów za zadania		12	24	14
Waga punktowa zadań w ogólnej liczbie punktów w obszarach standardów (w %)		24%	48%	28%

Połowę zadań egzaminacyjnych uczniowie III klasy gimnazjum z województwa kujawsko-pomorskiego rozwiązali na poziomie zadowalającym. Były to jednak zadania punktowane w skali 0-1. Zdania wielopunktowe, wymagające nałożenia różnych operacji myślowych, okazały się dla nich znacznie trudniejsze. Na poziomie koniecznym poradzili sobie jedynie z napisaniem rozprawki (zadanie 29.). Poziom wykonania pozostałych zadań wielopunktowych (zadania o numerach: 21, 22 i 28) sytuuje się poniżej poziomu koniecznego.

Najwyższe wyniki zdający osiągnęli za rozwiązanie zadań przyporządkowanych do obszaru *czytanie i odbiór tekstów kultury*. Najłatwiejsze okazały się zadania zamknięte wielokrotnego wyboru: dwa badające umiejętność interpretowania tekstu kultury z uwzględnieniem intencji nadawcy (nr 5 i 9), dwa sprawdzające umiejętność odnajdywania związków przyczynowo-skutkowych (nr 3 i 19) oraz jedno odnoszące się do umiejętności dostrzegania kontekstu historycznego (nr 13).

W zadaniu 13. oczekiwano od zdającego, że na podstawie posiadanej wiedzy określi on zasady funkcjonowania zakonu krzyżackiego, który był zakonem rycerskim, jednym z największych, obok joannitów i templariuszy, które powstały na fali krucjat w XII wieku. Tą wiedzą wykazało się ok. 95% uczniów trzecich klas gimnazjum z województwa kujawsko-pomorskiego. Pozostali uznali, że Zakon Szpitala Najświętszej Marii Panny Domu Niemieckiego w Jerozolimie był zakonem żebraczym, pustelniczym lub kontemplacyjnym.

Aby poprawnie rozwiązać zadanie 5., należało zapoznać się z treścią podanej w arkuszu biblijnej przypowieści o słynnym sędziu, od którego pochodzi frazeologizm *salomonowy wyrok*, i zrozumieć, na czym polegał pomysł Salomona, kluczowy w tej opowieści. Większość zdających (93%) z województwa kujawsko-pomorskiego zorientowało się, że Salomon oparł się na znajomości psychologii – przewidział reakcję matki w sytuacji zagrożenia życia dziecka. Zadania nr 3 i 19 sprawdzały rozumienie motywacji bohaterów czytanego tekstu – matki z biblijnej przypowieści o sędziu Salomona decydującej się na oddanie swojego dziecka innej kobiecie, aby ocalić mu życie (zadanie 13.) oraz Sama z fragmentu *Władcy pierścieni* J.R.R. Tolkiena podejmującego trud wypełnienia misji Froda w jego zastępstwie (zadanie 19.). Zdecydowana większość zdających (95% w zadaniu 3. i 96% w zadaniu 19.) na podstawie analizy podanych tekstów i własnej wiedzy zakresliła poprawne odpowiedzi. Ci, którzy wybrali błędne warianty odpowiedzi w zadaniach: 5., 3. i 19., albo nie przeanalizowali podanych tekstów, albo nie zrozumieli ich treści.

Zadanie 9. było oparte na przytoczonym w arkuszu fragmencie *Krzyżaków*. Oczekiwano w nim od zdającego określenia reakcji świadków uwolnienia przez Juranda ze Spychowa człowieka (Zygryda de Löwe), który był odpowiedzialny za porwanie i uwięzienie córki Juranda – Danusi, oraz za upokorzenie Juranda poprzez wypalenie mu drugiego oka, ucięcie języka i odcięcie prawej dłoni. Należało wyszukać w przytoczonym tekście zdanie opisujące zachowanie uczestników tego zdarzenia, gdy zrozumieli, jaką decyzję podjął Jurand: *Zdumienie ogarnęło wszystkich, zrozumieli bowiem jego chęć – i oczom nie chcieli wierzyć.*, a następnie je zinterpretować. Wystarczyło zwrócić uwagę na słowo *zdumienie* oraz zrozumieć sens zwrotu *oczom nie chcieli wierzyć*. Jednoznacznie wskazują one właściwą odpowiedź – *zaskakująca* (decyzja), którą wybrało 95% gimnazjalistów z województwa kujawsko-pomorskiego. Pozostali dokonali prawdopodobnie własnej oceny wydarzenia, pomijając wskazany w poleceniu podmiot.

Wśród zadań otwartych łatwe okazały się tylko dwa zadania badające umiejętność dostrzegania w tekście środków wyrazu i określania ich funkcji: zadanie 23., które sprawdzało, czy zdający dostrzeże środki służące wyróżnieniu wskazanej postaci na zamieszczonej w arkuszu ilustracji przedstawiającej obraz Gustave'a Dorégo *Sąd Salomona*, oraz zadanie 25. badające umiejętność dostrzegania różnic w sposobie przedstawienia postaci na tej samej ilustracji. Każde z tych zadań poprawnie rozwiązało 70% zdających z województwa kujawsko-pomorskiego, a więc ok. 30% nie poradziło sobie ze sformułowaniem prawidłowych odpowiedzi.

Aby poprawnie rozwiązać zadanie 23., zdający powinien rozpoznać na obrazie Gustave'a Dorégo postać władcy i zdać sobie sprawę z tego, jakie środki wyrazu zastosowane przez artystę sprawiają, że jest to postać rozpoznawalna. Na wyróżnienie osoby króla spośród innych przedstawionych na obrazie składa się usytuowanie go w centrum obrazu, umieszczenie na podwyższeniu, nadanie jego sylwetce posagowego charakteru poprzez strój i postawę (władczy gest) oraz zastosowanie jasnych barw wiążących tę postać z wydobytą światłem grupą złożoną z żołnierza-kata trzymającego w jednej ręce niemowlę, a w drugiej miecz, i błagającej o życie swojego dziecka matki. Zadanie było punktowane w skali 0-1. Wystarczyło, aby zdający wskazał jeden ze sposobów zastosowanych przez artystę do wyróżnienia postaci Salomona na obrazie, aby otrzymał punkt za poprawne rozwiązanie zadania. Odpowiedzi błędne wynikały z nierozpoznania postaci Salomona na obrazie i wskazania wskutek tego innych postaci (szczególnie często myłono Salomona z żołnierzem-katem, np. *Salomon odwrócony tyłem ukazuje dziecko przygotowane do „egzekucji”*.) lub nierozpoznania cech wyróżniających Salomona wśród innych typowych dla różnych postaci na obrazie (np. *Artysta wyróżnił postać Salomona za pomocą światła cienia.; Wycieniował go.*) albo niezrozumienia polecenia i wskazywania cech króla (np. *Jako sędzia.; poprzez wyraźny spokój i zdecydowanie*), a nie sposobów wyróżnienia jego postaci na obrazie, często wskutek oceny tego bohatera. Czasem błędy wynikały również ze stwierdzania faktu, że Salomon został wyróżniony

na obrazie, bez określania sposobu, w jaki to nastąpiło (udzielanie odpowiedzi ogólnikowych), np. *Postać Salomona jest wyróżniona.; Wyróżniony został w sposób człowieka, który może wszystko.*

Zadanie 25. wymagało dokonania analizy środków wyrazu zastosowanych przez Gustave'a Dorégo do uwypuklenia różnicy między dwiema kobietami szukającymi u Salomona sprawiedliwości – prawdziwą matką dziecka i tą, która się za nią podawała. Kontrast pomiędzy tymi postaciami usytuowany jest w zasadzie w trzech zakresach mieszczących się w opozycjach: światło – cień, dynamika – statyka, spokój – emocje. Wskazanie jednej różnicy wystarczało, aby zdający otrzymał 1 punkt. Błędy zdających polegały głównie na wskazywaniu cech odnoszących się tylko do jednej postaci, co świadczy o pominięciu niektórych informacji zawartych w poleceniu (np. *Jedna stoi w cieniu.*), lub wskazywaniu podobieństw, a nie różnic między kobietami, co wynika prawdopodobnie z niezrozumienia terminu *kontrast* zastosowanego w poleceniu (np. *jedna matka chce odzyskać dziecka, a druga także tak samo*), lub wskazywaniu relacji między kobietami, a nie sposobu ich przedstawienia przez malarza, co świadczy o niezrozumieniu polecenia (np. *Kontrast polega na rozróżnieniu kobiet. Ale też na nienawiści, nieufności między nimi.*). Zdarzały się również odpowiedzi zbyt ogólnikowe (np. *Te kobiety wyglądają inaczej.*).

W obszarze **czytanie i odbiór tekstów kultury** trudne okazały się jedynie dwa zadania: zadanie 10. badające umiejętność dostrzegania środków wyrazu w podanym tekście literackim i określania ich funkcji oraz zadanie 16. odnoszące się do kontekstu historycznego, w którym zdający musiał określić czas wydania przytoczonego dokumentu na podstawie analizy jego treści i swojej znajomości historii. Wykonanie tych zadań przez zdających z województwa kujawsko-pomorskiego sytuuje się na poziomie poniżej koniecznego.

Zadanie 10. w województwie kujawsko-pomorskim uzyskało jedynie 42% poprawnych rozwiązań. Aby bezbłędnie rozwiązać to zadanie, należało rozpoznać, na czym polega układ kompozycyjny fragmentu powieści Henryka Sienkiewicza pt. *Krzyżacy* zamieszczonego w arkuszu. Trzeba było zauważyć, że narrator opowiada o wydarzeniach, kontrapunktując je opisem nadchodzącej i coraz bliższej burzy. W miarę przybliżania się burzy narasta też napięcie akcji. Opowieści Hławy o losach Danusi towarzyszy daleki pomruk burzy. Kiedy Jurand okazuje ból wywołany opowieścią Hławy, akompaniują mu pierwsze grzmoty i błyskawice. Symptomy burzy nasilają się, gdy Jurand wyraża wolę uwolnienia odpowiedzialnego za krzywdy doznane przez jego rodzinę Krzyżaka. Dla wielu zdających barierą było niezrozumienie występującego w poleceniu wyrażenia **potęgowanie napięcia**. Jako poprawną odpowiedź wskazywali oni najczęściej opis bochenka chleba z wbitym weń nożem – mizerykordią (łac. *miser cordia* – miłosierdzie), który co prawda służy **budowaniu** napięcia, podobnie jak przysłowiowa strzelba Czechowa, ale go nie potęguje.

Zadanie 16., odnoszące się do przytoczonego w arkuszu tekstu źródłowego – *Rozkazu generała Leopolda Okulickiego do żołnierzy Armii Krajowej*, wykonało poprawnie około 43% uczniów trzeciej klasy gimnazjum z województwa kujawsko-pomorskiego. Na czas wydania dokumentu przytoczonego w arkuszu wskazuje pośrednio pierwszy akapit tego tekstu oraz pierwsze zdanie drugiego akapitu: *Postępująca szybko ofensywa sowiecka doprowadzić może do zajęcia w krótkim czasie całej Polski przez Armię Czerwoną. Nie jest to jednak zwycięstwo słusznej sprawy, o którą walczyliśmy od 1939 roku. W istocie bowiem – mimo stwarzanych pozorów wolności – oznacza to zamianę jednej okupacji na drugą [...]. Obecne zwycięstwo sowieckie nie kończy wojny.* Wiadomo, że jest to czas ofensywy sowieckiej po okresie okupacji hitlerowskiej, czas zwycięstw odnoszonych przez Związek Radziecki nad Niemcami hitlerowskimi. Zdający powinien wyszukać te fragmenty, uważnie czytając tekst, i zestawzić zawarte w nich przesłanki ze swoją wiedzą historyczną. Większość zdających nie poradziła sobie z tym zadaniem. Nie przeczytali uważnie dokumentu zamieszczonego w arkuszu albo zabrakło im wiedzy historycznej.

Niski poziom wykonania (poza zadaniami o numerach 10 i 16) mają też trzy zadania sprawdzające umiejętności opisane standardami wymagań egzaminacyjnych z obszaru **tworzenie własnego tekstu**.

Najtrudniejszym zadaniem w tegorocznym teście humanistycznym dla gimnazjalistów z województwa kujawsko-pomorskiego okazało się streszczenie podanej w arkuszu przypowieści biblijnej o sędziu Salomona (zadanie 22.). Za jego rozwiązanie uzyskali zaledwie 21% punktów możliwych do otrzymania. Napisanie streszczenia było dla zdających trudne ze względu na niedostateczne opanowanie umiejętności selekcji informacji i ich uogólniania. Dlatego wiele

wypowiedzi spośród zaprezentowanych przez zdających z województwa kujawsko-pomorskiego miało charakter opowiadania. Zapewne nie bez wpływu na ostateczny kształt zredagowanych tekstów pozostawał fakt, że fragment *Biblii* zamieszczony w arkuszu ma w zasadzie formę dialogu, a więc przebieg wydarzeń należało odtworzyć na podstawie wypowiedzi postaci. Błędy w selekcji informacji polegały głównie na pomijaniu najbardziej istotnych faktów lub przywoływaniu wszystkich zdarzeń wymienionych w streszczanym tekście. Najczęściej opuszczano fundamentalną ze względu na sens opowieści o sędzie Salomona informację dotyczącą sposobu rozstrzygnięcia sporu. Ponadto uczniowie popełniali błędy rzeczowe polegające na przekręcaniu wydarzeń opisanych we fragmencie *Biblii* stanowiącym podstawę streszczenia (np. *Biorąc do ręki nóż, król zobaczył sprzeciw jednej z matek.; Jedna matka zabiła drugiej dziecko.*). Kolejną przyczyną błędów było zamieszczanie w streszczeniu dialogów, cytatów lub komentarzy. Przytaczano wypowiedzi postaci (np. *Jedna z kobiet powiedziała: „Litości, panie mój! Ja i ta kobieta mieszkamy w jednym domu...”*; *Król żekł: przynieście mi miecz!*), zwykle z błędami językowymi, ortograficznymi i interpunkcyjnymi. Cytowano tekst wyjściowy bez żadnych skrótów lub wybierano z niego fragmenty zawierające najważniejsze wydarzenia i przepisywano je po kolei. Komentarze odnosiły się przede wszystkim do sposobu rozstrzygnięcia sporu (oceniano, że *król rozwiązuje sytuację bardzo mądrze; wydał odpowiedni wyrok* albo że *swoją roztropnością dowiedział się jak sytuacja wyglądała naprawdę*). Zdarzały się również teksty o zaburzonej logice wypowiedzi. Często był to skutek popełnienia błędu rzeczowego, pominięcia istotnych informacji lub zakłócenia odpowiedzi licznymi błędami językowymi wynikającymi z braku rozumienia znaczeń wyrazów, albo zakłócenia spójności z tekstem *Biblii*. Niektórzy zdający nie potrafili zamknąć swojego tekstu w wymaganej liczbie zdań. Tworzyli wypowiedzi krótsze (jedno- lub dwuzdaniowe) albo zbyt obszerne (składające się z sześciu, siedmiu lub nawet ośmiu zdań). Niektóre rozwiązania miały formę planu wydarzeń. Podstawowy błąd wielu gimnazjalistów polegał na streszczeniu niewłaściwego tekstu. Zamiast fragmentu *Biblii* streszczali oni rozważania Sama, bohatera innego tekstu zamieszczonego w zestawie – *Władcy pierścieni* J.R.R. Tolkiena. Średni wynik za zadanie 22. znacznie obniżyły też liczne błędy językowe, ortograficzne i interpunkcyjne w zredagowanych tekstach.

Trudne okazało się również zadanie 21. wymagające przekształcenia podanego tekstu w wypowiedź w mowie zależnej (rozważań bohatera zamieszczonego w arkuszu fragmentu *Władcy pierścieni* w narrację w 3. osobie liczby pojedynczej). Od ucznia oczekiwano przedstawienia treści zawartej w przytoczonych w poleceniu zdaniach (jednym oznajmującym i dwóch pytających) w postaci opowiadania, którego bohaterem powinien być ich podmiot. Ważne kryterium oceny poprawności rozwiązania stanowiło literalne zachowanie sensu przekształcanego tekstu – przedstawienie rozważań Sama, a nie okoliczności, które były ich przyczyną, lub podjętej przez niego decyzji. Poziom wykonania tego zadania przez zdających z województwa kujawsko-pomorskiego to zaledwie 48%. Wśród odpowiedzi błędnych znalazły się te, w których dokonano przekształcenia tekstu w wypowiedź w mowie zależnej, ale zastosowano zdania pytające (często zastępując pytajnik kropką). Były też i takie błędne wypowiedzi, w których dokonano przekształcenia tekstu w wypowiedź w mowie zależnej z użyciem wyłącznie zdań oznajmujących, ale zmieniono sens przekształcanego tekstu, przedstawiając nie rozważania bohatera, ale jego decyzje (lub zaczynając od rozważań bohatera, a kończąc na jego decyzjach). Kolejny typ niepoprawnych odpowiedzi to te, w których dokonano przekształcenia tekstu w wypowiedź w mowie zależnej z użyciem wyłącznie zdań oznajmujących, ale zmieniono sens przekształcanego tekstu, wprowadzając na podstawie zamieszczonego w arkuszu fragmentu *Władcy pierścieni* dodatkowe informacje dotyczące sytuacji bohatera przed lub po rozważaniach przedstawionych w tekście wyjściowym. Były też i takie błędne odpowiedzi, w których dokonano przekształcenia tekstu w narrację w 2. osobie liczby pojedynczej lub 3. osobie liczby mnogiej, i takie, w których dokonano przekształcenia zdań pytających w oznajmujące z zachowaniem narracji w 1. osobie liczby pojedynczej lub nie dokonano żadnego przekształcenia, przepisując tekst wyjściowy. Brak umiejętności przekształcania zdań pytających w oznajmujące miał decydujący wpływ na niski wynik za to zadanie.

Kolejnym trudnym zadaniem okazało się zadanie 28. odnoszące się do treści kształconych na lekcjach wiedzy o społeczeństwie, badające umiejętność tworzenia poprawnego tekstu o charakterze informacyjnym i formułowania argumentów uzasadniających własne stanowisko. Od zdających oczekiwano podania trzech sposobów legalnego wpływania obywateli na decyzje władz gminy oraz wskazania (wraz z uzasadnieniem) wśród podanych najbardziej i najmniej

skutecznego. Poziom wykonania tego zadania przez uczniów III klasy gimnazjum z województwa kujawsko-pomorskiego osiągnął zaledwie 41%. Większość zdających była w stanie poprawnie wymienić przynajmniej dwa sposoby działań podejmowanych przez obywateli gminy. Najczęściej podawanym sposobem było wysyłanie wszelkiego rodzaju pism, zwłaszcza petycji. Często wymieniano też rozmowy z władzami gminy. Spośród rodzajów protestów najchętniej wskazywano niewłaściwy w tym kontekście strajk, który dla wielu zdających stanowił słowo-wytrych zastępujące takie formy nacisku na władze gminy jak pikietą, demonstracją czy wiec. Zwykle oceniano wymieniane sposoby wpływania na decyzje władz gminy pod względem ich skuteczności, natomiast w wielu rozwiązaniach brakowało uzasadnienia tej oceny. Argumenty budowane przez zdających miały charakter opinii. Konstrukcja językowa wielu z nich budziła zastrzeżenia, ale poprawność w tym zakresie nie podlegała punktowaniu. Najwięcej problemów sprawił gimnazjalistom poprawny pod względem ortograficznym i interpunkcyjnym zapis przedstawionych argumentów. Spełnienie tego kryterium udało się osiągnąć zaledwie 16% zdających z województwa kujawsko-pomorskiego.

W tegorocznym teście średnie wyniki za zadania sprawdzające wiadomości i umiejętności z II obszaru standardów wymagań egzaminacyjnych były szczególnie niskie przede wszystkim ze względu na niedostateczne opanowanie przez zdających umiejętności uznawanych za typowo polonistyczne, takich jak zachowanie poprawności interpunkcyjnej, ortograficznej i językowej w wypowiedziach pisemnych, niezależnie od ich charakteru i objętości. Te umiejętności ważyły na punktacji za rozwiązanie zadań z zakresu *tworzenia własnego tekstu* w większym stopniu niż w latach ubiegłych (11 punktów na 25 możliwych do uzyskania za te zadania). Zachowanie poprawności interpunkcyjnej oraz ortograficznej i językowej we wszystkich redagowanych wypowiedziach, w których ta umiejętność była oceniana, szczególnie w streszczeniu, okazało się najtrudniejsze do spełnienia spośród wszystkich stawianych zdającym wymagań.

Różnica pomiędzy wynikami za zadania sprawdzające umiejętności i wiadomości opisane w I obszarze standardów wymagań egzaminacyjnych a wynikami za zadania sprawdzające umiejętności i wiadomości opisane w obszarze II jest bardzo duża zarówno w województwie kujawsko-pomorskim, jak i w kraju; w województwie kujawsko-pomorskim wynosi 26,84%, w kraju 25,10%.

Analizując rozwiązania egzaminacyjne gimnazjalistów z województwa kujawsko-pomorskiego, można stwierdzić, że dla znacznej grupy zdających barierę w osiągnięciu wyższych wyników z części humanistycznej egzaminu stanowi:

w zakresie *czytania i odbioru tekstów kultury*

- opanowanie umiejętności odczytywania tekstów jedynie na poziomie dosłownym, co nastęrcza zasadniczych trudności w rozumieniu sensów przenośnych i symbolicznych (np. w zadaniach o numerach: 11, 26, 27)
- brak wiedzy historycznej powodujący kłopoty z dostrzeganiem kontekstu historycznego (np. zadanie 16.) lub z rozpoznawaniem związków przyczynowo-skutkowych w historii (zadanie 12.)
- nieumiejętność dokonywania prawidłowej interpretacji tekstu, stwarzająca np. trudności w określeniu cech charakteru postaci na podstawie opisu jej zachowania (zadanie 2.) czy rozpoznaniu na podstawie analizy tekstu zamysłu konstrukcyjnego jego autora (zadanie 10.)

w zakresie *tworzenia własnego tekstu*

- brak umiejętności selekcji informacji, w tym również operowania faktami, widoczny np. w rozwiązaniach zadań o numerach: 22, 28 i 29
- niewystarczające opanowanie umiejętności logicznego porządkowania informacji w zależności od przyjętego założenia, co rzutowało np. na wyniki zadań o numerach 22 i 29
- niedostateczne opanowanie umiejętności uogólniania i przekształcania posiadanej wiedzy, a zatem również wnioskowania (np. zadania o numerach: 21, 22, 28 i 29)
- brak wiadomości z zakresu wiedzy o społeczeństwie, skutkujący błędami logicznymi w rozwiązaniach zadań 28. i 29.
- nieoppanowanie umiejętności stosowania zasad ortograficznych i interpunkcyjnych w samodzielnie redagowanych wypowiedziach (zadania: 22., 28. i 29.)
- nieoppanowanie umiejętności stosowania norm językowych w samodzielnie redagowanych wypowiedziach (zadania: 22., 28. i 29.).

Bariery te miały istotny wpływ na jakość rozwiązań egzaminacyjnych przedstawionych przez większość zdających, zarówno tych, którzy osiągnęli wyniki niskie, jak i zdających z wynikami wyższymi. Warto podjąć działania dydaktyczne, które pozwoliłyby przeciwdziałać wskazanym problemom.

Koordinator części humanistycznej
egzaminu gimnazjalnego
z ramienia Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Gdańsku
Joanna Gwizdalska